

Veštačka inteligencija i ključne godine pred nama

Dr Slaviša Orlović

Henri A.Kisindžer, Erik Šmit, Daniel Hatenloker, (2022), *Doba veštačke inteligencije i naša ljudska budućnost*, Klub Plus, Beograd

Čovek se sučava sa nesagledivim posledicama sopstvene inventivnosti. Pojedinačni pronalazači, univerziteti i države, nastoje da promišljaju inovacije, njihove posledice i strategije odgovorne upotrebe. Veštačka inteligencija (engl. *artificial intelligence*, skr. AI, takođe VI) je ljudski produkt koji menja ljudsko znanje, misao percepciju i razumevanje stvarnosti, ali menja i tok istorije. U odnosu na tradicionalne načine na koje poznajemo svet (vera i razum), sada je veštačka inteligencijana na putu da transformiše ljudsko iskustvo i sagledavanje sveta. Ona je mnogo više od tehnološke revolucije jer zadire u suštinska pitanja onoga po čemu je čovek do sada bio superiorniji - u rasuđivanju. Bez veštačke inteligencije ne bi mogle da rade društvene mreže, veb pretraživanje, video strimovanje, navigacije, *ride-sharing* (deljenje vožnje) i brojne druge usluge. Menjaju se razmišljanja o čoveku, prirodi, ljudskom društvu, našoj zemlji i našoj budućnosti u njoj i u svetu.

Henri Kisindžer, čovek koji je rođen 1923. godine i upravo se u SAD brojnim događajima obeležava 100.godišnjia njegovog rođenja, jedan od retkih koji svojim trajanjem svedoči o veku od 1920-ih do 2020-ih. Imajući u vidu svoje ogromno iskustvo i znanje, poslednjih godina posvetio se promišljanju veštačke inteligencije kao tehnologije koja je promenila svet, a i dalje nastavlja da ga menja. On je upravo nedavno budućnost sveta povezao sa budućnošću veštačke inteligencije. Prema njegovom mišljenju, sudbina čovečanstva zavisi od toga hoće li Amerika i Kina moći zajedno. On veruje da im brzi napredak veštačke inteligencije ostavlja samo 5 do 10 godina da pronađu način da to postignu. Sa dvojicom autora, Erikom Šmitom (bivšim direktorom Gugla) i Danijelom Hatenlokerom, napisao je knjigu „*Doba veštačke inteligencije i naša ljudska budućnost*“. Autori ove knjige postavljaju pitanje gde je granica između čoveka i mašine, između ljudske i veštačke inteligencije? Veštačka inteligencija dolazi do impresivnih i zabrinjavajućih

razmera, jer po prvi put koristi svoju logiku da ponudi rešenja koja nisu rezultat samo od strane čoveka unetih podataka, već čini korak napred.

Kisinžder tvrdi da „danas nastaje nova epoha“ u kojoj će tehnologija ponovo transformisati znanje, otkrića, komunikaciju i individualnu misao. On upozorava: „Veštačka inteligencija nije ljudska. Ona se ne nada, ona se ne moli, ona nema osećanja. Nema ni svest, niti sposobnost imaginacije“.

U sve većem broju primena, mašine smišljaju rešenja koja prevazilaze domet ljudske mašte. Kako dobro primećuju autori knjige *Doba veštačke inteligencije*, „digitalni svet transformisao je naše iskustvo svakodnevnog života“. Menja se naše znanje kao i uverenje (mudrost zasnovana na znanju). AlfaZero je razvio sopstvene obrasce i veštine poštujući pravila šaha (nije pion išao unazad). Veštačka inteligencija može velikom brzinom da obradi ogromne količine podataka, a „gradivni elementi ovih tehnika 'učenja' su algoritmi“. Društvene posledice veštačke inteligencije nije lako predvideti. Ona nema samosvest, filozofske uvide i etičke obzire. Ne poseduje ljudske atribute kao što su prijateljstvo, empatija, radoznalost, briga, emocija i imaginacija. Algoritmima se (još uvek) ne može ugraditi moral, sumnja i osećanja.

Već se javljaju i signali zabrinutosti da su ovi sistemi kreirani za stvaranje profita i sprovođenje moći, jer su globalno umreženi i ne podležu kontroli. Moguće je očekivati sve više žrtava usled porasta oružja vojnih aplikacija, korišćenja informacija kao oružja, dezinformacija (namerno kreiranih neistina), laži i propagande kako bi destabilizovali ljude i društva. Napredak u oblasti algoritama mašinskog učenja je ostvaren u SAD i Kini, a nešto manje u Evropi i Kanadi. Velike sile jedna drugoj „uzimaju meru“. Tehnologije su postale destruktivne a strategije neuhvatljive. Za razliku od atomske bombe koja se lako broji i teško krije, sajber oružje je velika nepoznanica, ostaje tajnovita i diskretna. Trka u pogledu veštačke inteligencije odvija se pre svega između SAD i Kine i delimično Rusije. Još 1832, pruski vojni teoretičar Klauzevic je izjavio: „Da bi se suprostavila drugoj sili, jedna sila se oprema izumima umetnosti i nauke“. U toj borbi razvijene države nastoje da privuku vrhunske talente na globalnom nivou. Pola miliona stranih studenata svake godine studira na američkim univerzitetima, a 2000. na američkim obrazovnim institucijama boravilo je 500.000 stranih profesora.

U svetu se odvija „strateško nadmetanje“ za sisteme nadzora. Jedna priča ide drumom, druga šumom. Jedno se saopštava javno a drugo se radi tajno. Sajber oružje povećalo je ranjivost svih jer je dostupno pojedincima i grupama, teroristima i ratnicima. Jedni drugima pronalaze

slabosti u softverima, upadaju bez dozvole (hakuju) i ovlašćenja korisnika (banaka, vojske, ličnih računara). Lakši su upadi a teže je odvrćanje (dronovi, bespilotne letilice, baloni, samoupravljaajući automobili). Osim sajber napada i upada u mreže, vodi se onlajn propaganda, prikupljaju se obaveštajni podaci, mešaju se u političke i izborne procese drugih država. Države su oprezne u otvaranju i zatvaranju za nove tehnologije. Ako vlade odluče da ograniče njihov domet ostaju uskraćene za nove tehnologije, ako nemaju mehanizme zaštite mogu imati komercijalne, bezbednosne i druge štete. Evropska unija je započela proces regulisanja veštačke inteligencije nastojeći da uravnoteži evropske vrednosti privatnosti i slobode sa potrebom za ekonomskim razvojem i podrškom kompanijama koje se bave veštačkom inteligencijom.

Kisindžer, Šmit i Hatenloker dobro primećuju: „Centralni paradoks našeg digitalnog doba je da što je digitalni kapacitet društva veći, ono postaje ranjivije“. Veštačka inteligencija je, za svrhe propagandnog rata, u stanju da proizvede čak i veštački stvorene ličnosti, fotografije i snimke sa uznemirujućim posledicama po slobodno društvo, stvarajući podele i mobilišući nezadovoljstva. Javnim ličnostima može se pripisati da su izgovorili i uradili i nešto što nisu.

Kognitivni psiholog i informatički naučnik, Džefri Hinton, za koga se smatra da je „kum veštačke inteligencije“, nakon decenija rada u kompaniji Gugl podneo ostavku početkom maja 2023. godine, uz obrazloženje „da bi mogao da slobodno da priča o rizicima vezanim za veštačku inteligenciju (AI)“. Po njemu, ljudska inteligencija se, značajno razlikuje od veštačke inteligencije: „Mi smo biološki sistemi, a ovo su digitalni i glavna razlika je u tome da postoji mnogo kopija istih modela sveta. I sve te kopije mogu da uče odvojeno, ali da svoje znanje dele u sekundi. Zamislite 10.000 ljudi i da svaki put kada jedan od njih nauči nešto novo automatski to znaju svi ostali. Upravo na taj način četbot servisi znaju toliko više od čoveka.“

Kisindžer smatra da će čovečanstvo će u budućem odnosu prema veštačkoj inteligenciji imati tri osnovne opcije: ograničavanje veštačke inteligencije, partnerstvo sa njom ili priklanjanje njoj. Ovi izbori će definisati primenu veštačke inteligencije na specifične zadatke ili domene, odražavajući filozofske i praktične dimenzije.

Da bi se izbegle opasnosti veštačke inteligencije, autori upozoravaju, biće potrebno međunarodno sporazumevanje i međunarodna kontrola sličnog formata kao i kod nuklearne energije. Uz veštačku inteligenciju, i pored nje, ljudski razum može da napreduje i da zaostaje. Predviđanje budućnosti ne može se ispustiti preduzimanjem radnji bez ljudskog nadzora, kritičkog

promišljanja i bez određenih etičkih principa. Samo tako izbeći će se zamke i opasnosti koje idu zajedno s veštačkom inteligencijom.

Prof. dr Slaviša Orlović

Autor je profesor Fakulteta političkih nauka